

Inhoud

Voetstappen (voorwoord) 7

I De doop 19

II De eucharistie 35

III Het vormsel 45

IV De priesterwijding 57

V Het huwelijk 77

VI De biecht 91

VII De laatste sacramenten 105

In paradisum (nawoord) 121

Voetstappen

Tijdens het schrijven van de novelle *Zondagavond* (2009) stuitte ik op een probleem: in het een na laatste hoofdstuk van het boek wordt de hoofdpersoon bediend. Dat wil zeggen dat hij het heilig oliesel ontvangt, ook wel laatste sacramenten genoemd of sacramenten der zieken of stervenden. Ik kon niet uit eigen ervaring putten. Ik was bij het sterven van mijn beide ouders aanwezig, maar zij waren niet gelovig en er kwam geen priester aan te pas.

De enige keer dat ik de voltrekking van deze rite zag, was in de elfdelige televisieserie *Brideshead Revisited*, naar het boek van Evelyn Waugh, maar ik herinner me niet wanneer ik deze schitterende serie heb gezien. Al bij de eerste uitzending in de jaren tachtig of bij de herhaling een paar jaar terug toen ik al bijna vijfentwintig jaar katholiek was? In een van de laatste scènes gaat een verstokt atheïst (gespeeld door Jeremy Irons),

aanwezig bij het sterven en de bediening van de heer des huizes, voor het eerst van zijn leven op de knieën en slaat een kruis.

Mijn beslissing om me te laten dopen werd niet voorafgegaan door een aangrijpende ervaring. Het was een jarenlang proces, niks plotselings, geen bliksemschichtinzicht. Hoewel ik nooit had leren bidden, merkte ik op een dag dat dit precies was wat ik deed: bidden, in eigen woorden. Zonder me af te vragen waarom, of waar deze behoefte vandaan kwam, richtte ik me steeds vaker tot een oor dat niet het mijne was, noch dat van mijn naasten.

Ook overdag begon er iets te veranderen. Wanneer er in een krant een interview met een monnik, priester of kloosterzuster stond, wilde ik dat meteen lezen, en ik deed het met een gretigheid die me verbaasde. In de boekhandel liep ik steeds vaker naar andere kasten, op zoek naar andere boeken dan voorheen, boeken met God in de titel.

Begin jaren negentig besloot ik colleges theologie te gaan volgen, niet om theologe of godsdienstdocent te worden maar om mezelf in een omgeving te plaatsen waar ik vrijuit vra-

gen kon stellen. Niemand in mijn nabijheid was – voor zover ik wist – gelovig, en ik kende ook niemand die naar de kerk ging.

Zelf zette ik die stap voor het eerst op het Ierse Inishbofin, een klein eiland voor de kust van Connemara, waar wij met onze zonen twee weken vakantie vierden. In het witte eilandkerkje, waar nog geen honderd meter verderop de Atlantische Oceaan tegen de rotsen beukte, werd ik geraakt door de liturgie van de katholieke mis; de rode, eeuwig brandende godslamp, de preek van de priester die de parochianen vroeg voor een vrouw te bidden *who suffers from depression*. Het ontroerde me dat een hele gemeenschap bad voor een vrouw die te somber was om haar huis uit te komen, en ik aarzelde niet om met de anderen mee te bidden. Zelf was ik ook al eens door ‘de grote zwarte hond’ gebeten, zoals dichter Les Murray schreef. Het luchtte me op dat de priester haar zwaarte benoemde en op geen enkele manier suggereerde dat het vanzelf wel in orde kwam als ze de blijde boodschap maar wat serieuzer nam.

Na nog weer een zomervakantie op het eiland, met wederom twee zondagse missen, begon ik

me af te vragen of wat ik deed geen relitoeerisme was: een hang naar het nieuwe en onbekende waar ik door geraakt werd, maar eenmaal thuis weinig mee deed. Wat weerhield me om daar ook een kerk te zoeken?

In het begin kon ik mezelf nog wijsmaken dat alles wat ik tijdens de missen op Inishbofin ervoer typisch Iers was. In Naarden was vast niet zo'n intiem kerkje te vinden met een al even menselijke pastoor die ook nog zinnige dingen zei.

De Sint-Vituskerk bevond zich aan de andere kant van de Turfpoortstraat, op nummer 3 in dezelfde straat waar wij op nummer 51 woonden. We hoorden de klokken iedere zaterdagavond en zondagochtend luiden. Dat ik op een dag gehoor wilde geven aan die eeuwenoude oproep – haast je, de mis gaat beginnen – was te danken aan een toevallige ontmoeting. In de cursus essay schrijven die mijn man gaf, zat ook het nichtje van de pastoor van de Vitus. Na afloop van de les had zij mijn man verteld wat een fijne kerk dat was, met een koor waar zijzelf ook in meezong. Haar oom was, behalve haar oom, een toegewijd pastoor en een ruimdenkend mens. Ineens kreeg die kerk

een ander, jonger gezicht. Als een intelligente studente met schrijfbambities daar naar de mis kon gaan, waarom ik dan niet?

Vanaf de dag in september dat ik er binnenging ben ik er bijna twintig jaar lang blijven komen. Drie zondagen na mijn eerste mis heb ik pastoor Peeters gevraagd of ik me kon laten dopen. ‘Waar begin je aan?’ was zijn eerste reactie. ‘De kerk in het Westen heeft geen toekomst meer. Er lopen alleen maar mensen weg.’ ‘Kan wel zijn,’ antwoordde ik, ‘maar ik word er juist naartoe getrokken en aangezien ik niet uniek ben, zullen er toch ook wel mensen bij komen?’

Toen hij merkte dat ik over mijn beslissing had nagedacht, maakten we een nieuwe afspraak om verder te praten, ook over een boek waarvan hij vond dat ik het beslist moest lezen: *Catechismus*, van Frits van der Meer (geen familie). Het is verschenen in 1941 maar zo inspirerend dat ik me, terwijl ik dit schrijf, afvraag waarom ik het niet allang herlezen heb.

In die zeven weken tussen mijn eerste gang naar de kerk om de hoek en de zaterdag dat ik me zou laten dopen, bleef ik op het moment dat de parochianen te communie gingen in de bank zitten;

een smalle tweepersoonsbank tegen de rechterzijmuur.

Ik zat daar niet alleen. Al na een paar weken, vanaf het weekend van de overgang van zomertijd naar wintertijd, was mijn man rond het nieuwe negen uur wakker genoeg om uit bed te komen en me te vergezellen. Hij bleef dat doen en niet alleen voor mij, al zou het nog ruim vijf jaar duren voordat hij zich liet dopen.

In die begintijd dacht ik nog niet erg diep over de sacramenten na, als ik eerlijk ben amper. Ik werd in beslag genomen door de liturgie en wilde de gebaren en formuleringen in de mis leren kennen zodat ze me niet iedere keer als bij verrassing overvielen. Ik probeerde te onthouden wanneer er opgeveerd werd of juist geknield; wanneer er iets gezegd werd door de priester op het altaar en werd geantwoord door ons in de banken. Wat zei hij precies, en wat antwoordden wij? Ik verstond het soms maar half, zo half als toen ik als kind *mai boddie is over die osie* hoorde zingen, in plaats van *My Bonny is over the Ocean*. Wel wist ik dat de eucharistie het hart van de mis was en dat je er als ongedoopte (formeel) nog geen deel aan kon nemen.

Niemand had het gemerkt als ik me bij de rij wachtenden had aangesloten, maar ik wilde geen sluiproute nemen. Terwijl ik daar zat geknield in de bank, met mijn ogen dicht, en hoorde hoe een eindeloze rij voetstappen aan me voorbijtrok, schoot ik vol. Niet een keer maar elke zondag opnieuw. Ik huil niet snel. Ik ben niet *nah am Wasser gebaut*, zoals de Duitsers zeggen. Mijn tranen maakten me duidelijk hoe groot mijn verlangen was om ook te communie te gaan, een van de voetstappen te worden. Voetstappen die er al waren voordat ik geboren was, en die nog zullen klinken wanneer ik er niet meer ben.

Eind oktober 1994 werd ik in een zaterdagavondmis als bijna tweeënveertigjarige gedoopt bij een stenen doopvont waar gewoonlijk alleen baby's boven gehouden worden. In één moeite door werd ik gevormd en daarna ontving ik voor het eerst de communie – drie sacramenten in nog geen halfuur tijd. Stuk voor stuk komen ze in dit boek aan bod.

*

Vanaf 1995 had Nico de Gooijer geen eigen parochie meer en viel hij af en toe in voor pastoor Peeters. Zo leerde ik hem aanvanke-lijk kennen, als de invalpriester op het altaar, iemand die zorgvuldig formuleerde en net als Peeters helder preekte. Ik besef dat ik geluk heb gehad met deze eerste twee priesters in mijn leven. Had ik om te beginnen niet Peeters getroffen maar een starre katholiek met veel oordelen en weinig oog voor hoe mensen nu eenmaal zijn, dan had ik me waarschijnlijk nooit laten dopen.

Jaren later, Peeters was inmiddels met emeritaat en een Italiaanse priester had zijn taken overgenomen, raadpleegde ik pastoor De Gooijer om erachter te komen wat er aan een ziek- of sterfbed gebeurt wanneer de eeuwen-oude rite van de laatste sacramenten wordt voltrokken. In de zomer van 2007 kwam hij bij mij thuis aan tafel voordoen hoe hij een zieke die soms al stervende is, bedient. Hij las de gebeden voor die hij aan een ziekbed bad, liet mij ruiken aan de olie waarmee hij handen, hoofd, oogleden en lippen zalfde. Hij vertelde uitgebreid hoe hij

de meestal niet meer gelovige kinderen van de zieke bij dit sacrament betrok.

In januari 2009 kwam *Zondagavond* uit. Bij alle tegenstrijdige reacties die een boek oproept viel één ding op: gelovige en ongelovige lezers spraken me telkens aan over juist dat ene hoofdstuk. Sommigen lieten me weten ‘enigszins ja-loers’ te zijn op het bestaan van zo’n rite rond het sterven: ‘Hadden wij zoiets maar.’

In de maanden daarna ontstond het idee om Nico de Gooijer te vragen alle zeven sacramenten die de katholieke kerk kent uit te leggen en met hem van gedachten te wisselen over de zin, het wezen ervan. En dat hij met de sacramenten als uitgangspunt ook iets zou vertellen over zijn ervaringen als priester, een die alle veranderingen in de rooms-katholieke kerk in de jaren zestig en zeventig heeft meegemaakt en overleefd.

In de zomer van 2009, het jaar waarin hij precies vijftig jaar priester was, spraken wij elkaar zeven maandagen achter elkaar. Toen ik hem het resultaat in november van datzelfde jaar liet lezen, besloten we – los van elkaar – dat het een slecht moment was om *Gesprekken op maandag* te publiceren. Het ene na het andere misbruikschandaal in de katholieke kerk werd onthuld